

ONA TILI FANINI O'QITISHDA INTERFAOL METODLARDAN FOYDALANISH

Hasanova Mavluda Baxromovna

TMTI akademik litseyi ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi

Annotatsiya. Ta'lim dargohlarida biror fanni o'qitish uchun talabalar va o'quvchilar uchun mos metodlardan foydalanish kerak bo'ladi. Bu esa ularning o'rganish jarayonini tezlashtirib, mazkur fan doirasida fikrlashini ravon qilishga yordam beradi. Xususan, ushbu maqolada ona tili fanini o'qitishda interfaol metodlardan foydalanish haqida atroflicha bayon qilinadi.

Kalit so'zlar: interfaol metodlar, ta'lim dargohlari, pedagoglar, o'qitish jarayoni, tarqatma materiallar, qiziqarli mashg'ulotlar va h.k.

Ona tilini o'qitishda o'qituvchi bilan o'quvchining birgalikdagi faoliyatini tashkil etish shakllari, metodlari va usullari ta'lim tizimining takomillashuvi bilan bog'liq holda rivojlanib, yangilanib bormoqda. XX asrning oxirgi yillariga qadar o'qitish metodlari sifatida tushuntirish bayon metodi, suhbat metodi, analiz - sintez metodi, mustaqil ish metodi, induktiv va deduktiv metodlar ona tili ta'limi darslarini tashkil etishda ko'proq qo'llanilib kelinmoqda. Bayon qilish metodi ona tili darslarida qo'llangan asosiy metodlardan biri bo'lgan. Bunda o'qituvchi bayon qilishdan oldin o'quvchilarning o'rganilayotgan mavzu yuzasidan bilimlarini aniqlab olgan. Bu o'quvchilarni o'qituvchi bayonini kuzatib, tinglab borishga, faol bo'lishga undagan.

O'qituvchining bayoni, ya'ni bayon qilish metodida grammatik mavzuning xususiyatidan kelib chiqib, o'qituvchi ma'lumotlarni o'z so'zlari bilan bayon qilib bergan. Bunda o'qituvchi zimmasiga o'rganilayotgan grammatik mavzuning muhim o'rinlarini aniq, lo'nda, misollar tahlili bilan izchil bayon qilib berish vazifasi yuklangan. Boshlang'ich sinflarda bayon qilish metodi o'quvchilarning yoshi va eslab qolish holatidan keiib chiqqan holda 3—5 daqiqaga mo'ljallangan. Suhbat metodi boshlang'ich sinflarda ona tilini o'qitishda keng qo'llaniladigan va shu bosqich o'quvchilari tabiatiga mos metod sanaladi. Suhbat metodi savo - ljavob metodi deb ham yuritiladi. Suhbat metodi o'qituvchidan mavzuning xususiyatini o'zida aks ettirgan o'quv materialini topishni, grammatik mavzuning muhim belgilarini aniqlash, ularning o'xshash va farqli jihatlarini ajratish, o'xshash va farqli jihatlariga qarab guruhlash, umumlashtirishga, xulosa chiqarishga yo'naltirilgan savollar tuzishni, ularni o'quvchilarga izchil berib borishni talab etadi. Boshlang'ich sinflarda suhbat metodining muammoli o'qitish metodi sifatida qo'llanilishi ta'limda o'quvchilarni faollashtirishga katta ta'sir ko'rsatadi. Muammoli o'qitish metodiga amerikalik pedagog va psixolog Dyun 1894 - yilda asos solgan. Bu metodning maqsadi ilmiy tushunchalarni o'zlashtirishga yordam berishgina emas, balki o'quvchilarning bilish qobiliyatini ham rivojlantirish, ijodiy qobiliyatlarini o'stirish hamdir. Bunda suhbat davomida o'qituvchining topshirig'i bilan o'quvchining oldiga biror muammo qo'yiladi va darsda muammoli vaziyat yaratiladi. Bu muammoni o'quvchi oldin egallagan bilimlari asosida hal etadi. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining hayotiy tajribalari kamligi sababli o'qituvchi muammoni hal qilishga yordamlashuvchi savollar beradi. Muammoni o'quvchi hal qila olmasa, uni o'qituvchining hal qilishiga to'g'ri keladi.

Biz o'quv fanlarini standart o'qitishga o'rganib qolganmiz: o'qituvchi tushuntiradi, gapiradi va ko'rsatadi, talaba tinglaydi, yozadi, yodlaydi. Bola nimani o'rganganligini aniqlash uchun so'rovlar, viktorinalar va testlar o'tkaziladi. Bu passiv o'qitish usuli, ammo bu yagona emas. Yana bir yondashuv bor - faol. Bu talabaning o'qituvchi bilan o'zaro munosabatda bo'lishidan iborat. Ishimizda interfaol usullardan foydalanamiz. Ular o'quvchilarning nafaqat o'qituvchi bilan, balki

INNOVATIONS IN SCIENCE AND EDUCATION SYSTEM

FEBRUARY 7

<https://ejmr.org/conferences/index.php/eimrc>

bir-biri bilan yanada kengroq o'zaro munosabatlariga va o'quv jarayonida o'quvchilar faoliyatining ustunligiga qaratilgan. Interfaol darslarda bolalar juftlikda, kichik guruhlarda ishlaydi, loyihalar yaratadi, nazariyalarni isbotlaydi va o'qituvchi sifatida ishlaydi. Agar biz yangi mavzuni o'rganishni boshlasak, o'qituvchi uni tushuntirishi shart emas. Qarama-qarshi tomondan borishimiz mumkin: biz misol keltiramiz va bolalar nazariyalarni ilgari suradilar, bu erda qaysi qoida qo'llaniladi. Ma'lum bo'lishicha, bolalarning o'zlari qoidani "ixtiro qilishadi" va o'ynab, o'rganishadi. Biz barcha darslarni o'qituvchilar bilan rejalashtiramiz, haftalik rejalashtirish uchrashuvlarini o'tkazamiz va darsni qiziqarli bo'lishi uchun qanday qurish haqida o'ylaymiz.

TPR usuli qo'llaniladigan darslarda o'quvchilar nafaqat o'qituvchining nutqini tinglaydilar, balki o'quv jarayonida bevosita ishtirok etadilar: turli xil hissiy soyalar bilan so'z va iboralarni takrorlaydi, harakat qiladi, raqsga tushadi. Umumiy jismoniy javob (TPR) usuli yoki to'liq jismoniy javob usuli - bu maktabgacha va boshlang'ich maktab yoshidagi bolalar bilan ishlashda keng qo'llaniladigan chet tilini o'rganish usullaridan biridir. Shu sababli, usul idrokning barcha turlari bilan ishlash uchun universaldir: ham kinestetik, ham vizual va eshitish o'quvchilari bilan. O'qituvchi bu usuldan foydalanib, o'rganilgan so'z yoki iborani talaffuz qilishda o'quvchilari undan keyin takrorlaydigan tana harakati orqali so'z yoki tushunchaning ma'nosini tushuntiradi. Birinchi bosqichda, masalan, bolalar o'qituvchining ingliz tilida aytganlarini bajaradilar. Shunday qilib, harakat orqali o'qituvchi yangi lug'at bilan tanishtiradi. Ikkinchi bosqichda o'qituvchi harakatni ko'rsatadi va bolalar uni chaqirishadi.

Aksariyat ota-onalar o'yin darslariga ijobiy munosabatda bo'lishadi, ammo an'anaviy shakllarga rioya qiladiganlar ham bor. Biz ularni ishontiramiz, bolani faqat o'qish, yozish va tarjima qilishni o'rgatish emas, balki gaplashish muhimligini aytamiz. Chunki biz tilda muloqot qilish uchun o'rganamiz. TPR usuli - bu imo-ishoralar yoki o'qituvchi buyruqlarini bajarish yordamida yangi so'z yoki iboralarni yodlash. Masalan, qoshiq so'zi bilan - bolalar xayoliy qoshiqni yeyishadi va tabassum so'zi bilan ular tabassum qiladilar. Masalan: "Charashuv" faoliyati. Mashg'ulotchi tananing bir qismini boshqasiga tegizganda chaqiradi. Masalan, Nose deb talaffuz qiladi va quloqqa ishora qiladi. O'yinchilarning vazifasi tananing u chaqirgan qismiga teginishdir. Ma'lum bo'lishicha, interaktiv yoki ular ham mutaxassislar deb ataladigan, kommunikativ, usullar yordamida biz ikkita qushni bir tosh bilan o'ldiramiz: biz bolaning mavzuga bo'lgan qiziqishini qo'llab-quvvatlaymiz va biz tilni o'rganamiz. Yigitlarga uy vazifasi sifatida kompyuter o'yinlarini o'ynashni taklif qilishsa, qanchalik xursand bo'lishlari haqida nima deyish mumkin. Ma'lum bo'lishicha, ular yordamida siz o'z bilimingizni oshirishingiz mumkin.

Analiz - sintez metodida ham o'quvchilarni faollashtirish o'qituvchining o'quvchilarga beradigan savol va topshiriqlariga, ishni tashkil etish shakllariga bog'liq bo'ladi. Induksiya metodida o'quvchilar o'qituvchi tavsiya etgan til dalillarini kuzatadi, tahlil qiladi va shu asosda xulosa va ta'riflar keltirib chiqaradi. Deduksiya metodida o'quvchi tayyor qoida — ta'rif bilan tanishadi va uning mohiyatini til dalillari asosida ochadi. Bu metodlarning samarasi o'qituvchining savol - topshiriqlari mazmuni grammatik hodisaning muhim tomonlariga yo'naltirilganligiga, izchilligiga, faoliyatni tashkil etish shakllariga, o'quv vositalari (darslik, turli xarakterdagi lug'atlar, rasm, jadvallar, texnik vositalar)ga bog'liq bo'ladi. Xulosa qilib aytganda yuqoridagi barcha metodlarning muvaffaqiyati o'qituvchining beradigan savol - topshiriqlariga bog'liq. Yo'l - yo'lakay duch kelgan savollar bilan kichik yoshdagi o'quvchining anglash faoliyatini ishga solish kutilgan natijani bermaydi. So'nggi yillar davomida ta'lim

INNOVATIONS IN SCIENCE AND EDUCATION SYSTEM

FEBRUARY 7

<https://ejmr.org/conferences/index.php/eimrc>

tizimiga an'anaviy metodlar bilan birga zamonaviy pedagogik texnologiya usullari kirib keldi. Ulardan ona tili ta'limi jarayonida foydalanish bo'yicha yutuqlar qo'lga kiritilib kelinmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mirziyoyev Sh. Niyati ulug` xalqning ishi ham ulug` va kelajagi farovon bo'ladi. T.: "O'zbekiston", 2019.
2. Yo'ldoshev J., Yo'ldosheva F., Yo'ldosheva G. Interfaol ta'lim - sifat kafolati. - Toshkent, 2008.
3. Rafiyev A., G'ulomova N. Ona tili va adabiyot (kasb-hunar kollejlari uchun darslik). T., "Sharq", 2013.
4. Okhunov, M., & Minamatov, Y. (2021). Application of Innovative Projects in Information Systems. European Journal of Life Safety and Stability (2660-9630), 11, 167-168.
5. Minamatov, Y. E. U. (2021). APPLICATION OF MODULAR TEACHING TECHNOLOGY IN TECHNOLOGY. Scientific progress, 2(8), 911-913.
6. Минаматов, Ю. (2021). УМНЫЕ УСТРОЙСТВА И ПРОЦЕССЫ В ИХ ПРАКТИЧЕСКОЙ ЭКСПЛУАТАЦИИ. Eurasian Journal of Academic Research, 1(9), 875-879.
7. Minamatov, Y. E. O. G. L., & Nasirdinova, M. H. Q. (2022). APPLICATION OF ICT IN EDUCATION AND TEACHING TECHNOLOGIES. Scientific progress, 3(4), 738-740.